

ciperet, totisque novem mensibus felici gravida huicmodi onere, in utero gestaret.

Hæc prædicta dierum novem observantia, antiphonarumque signat distinctio novenaria. Pro singulis mensium dies singuli observabiles sunt, itemque singulæ antiphonarum singulas exprimunt gratiarum. Inde nobis præsentium datur materia gaudiorum: hinc votivæ causa celebratis, quam pio retulit studio ecclesiastica sedulitas recursibus annuis. Hic finis promissionum, quæ ad Patres factæ sunt; hæc adimpleto, seu veritas omnium, quæ a prophetis longe ante prædicta sunt. Verbum quod in principio erat apud Deum, et per quod om-

(5) Pro Coronide scire te oportet, clarissime domine, quod priscus Ecclesiæ Leodiensis usus decem habeat antiphonas: decimam enim de sancto Thoma, cuius initium: *O Thoma Didyme*, novem istis adjicit; quin et eam bis repetit in utrisque scilicet festi ejus vesperis. Aliæ forsitan alium seu majorem seu minorem earumdem antiphonarum numerum observant Ecclesiæ secundum patrium et religiosum cuiusque morem. Neque est præterea, quod diversitatem hanc quisquam miretur, nesciū leviter improbet, aut maligne calumnietur. Quemadmodum

A nia facta sunt, conditionis humanæ fragile induit segmentum: tenera carne circumdari Divinitas voluit in utero virgineo ac nostræ cœnirij substantia arcano sapientie suæ consilio, sic ut in uno eodemque et divinæ radiaret splendor naturæ, et veritas appareret infirmitatis assumptæ. Hoc jucundæ laudis clara personat celebritas: hoc novæ triplum laetitia, et pia sanctarum exprimit mentium hilaritas. Hæc de observantia tam celebri strictim, tenui verborum copia dixerimus, ne amico familiari officiositatis propriæ opera aliquatenus defuisse videatur (5).

enim regionum, imo et hominum plerunque singulorum mores sunt diversi, nec ideo tamen in urbani: sic et particularium quandoque ritus Ecclesiæ, etsi varii, omnes tamen laudabiles et boni. Cæterum Reinerus noster novem ex professo, duabus, septem a rito Romano institutis, hodieque observatis, pro ratione proprii sua ætate officii adjunctis explanat; idque, ut in suo prologo ait, in amici gratiam familiaris: et profecto sicut familiariter ita pie, solide breviterque.— Nota cl. P. Cœlestini Lombardi.

SPECULUM PŒNITENTIAE,

SEU

VITÆ SANCTÆ PELAGIÆ LIBRI DUO AUCTORE REINERO.

(Ex ms. cod. cœnobii S. Laurentii Leod. eruit cl. D. P. Cœlestinus Lombardus; edidit D. Bern. Pezzius,
Anecd. t. IV, p. iii, col. 69.)

INCIPIT PROLOGUS.

Exemplar conversionis ac pœnitentia Pelagiam proposui, quæ de tenebris ad lucem, de prostibulo ad castimoniam emersit sanctitatem: in qua benedicitur Pater misericordiarum Deus, qui vas perditionis et iræ in vas transformavit salvationis et gratiæ; cuius dignatione nil profecto dignius, indulgentia nil præstabilius est; quem plus impénitens quam delinquens, qui desperat, velut qui negat, offendit. Nemo itaque tam summe malus est, cui summe bonus non ignoscat, si rite pœnitent. Igitur Pelagia spem veniæ peccatoribus susciat, multitudinem viscerum Christi prædicat.

Cujus monumenta conversionis ab alio quidem scripta reperi, sed cum oratio parum idonea, tum vero barbarismorum erat aliae solœcismorum

B tanta confusio, ut illustrem materiam stylus obscurior laceram reddidisse ac despicabilem videatur. Verum de scriptoris vitio magis quam de auctoris imperitia id accidisse suspicor, dum quantum aut amplius clausulis, tum et dimidiis se versiculis passim mutilatum textus pronuntiaret. Gloriosus autem rebus plurimum tollit gratiæ sermo contemptibilis. Meliori ergo aliquantum facie prædictam curavi materiam reformare, rudemque experiri adolescentiae indolem. *Opusculum in duos digessi libros atque titulo prænotavi Speculum pœnitentiaæ*. Nam quantum remedii hujus sit bonum, quam felix proventus, in hoc etiam speculari potest benevolentia expiatu*s* collyrio cuiusvis œculi.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Altiori quodam pro negotio sanctus quidam Antiochenorum episcopus finitos episcopos evocavit. Convenerunt octo numero, inter quos erat vir apostolicus et dignus sacerdotio Nonnus Heliopolitanus, qui ob merita virtutum raptus Tabenensium ex monasterio, quamquam invitus, pascere suscepserat gregem Christi, in salutem multorum electus ab ipso et vocatus. Hie jam Heliopolim civitatem et xxx Saracenorum millia de sub jugo diaboli absacta, regis sui transtulerat in militiam.

Tabenensium porro monasterium, Thebaide sitiū, præstantissimo floruit quondam religionis vigore, ac probatis, quos educavit viris orientem illustravit universum, ut plane gauderet quævis Ecclesia de illius se alumnis meruisse pastorem. Quinque vel amplius monachorum ibi millia regebantur uno abbatे, cui quanto parerent studio, qua subessent humilitate, quam gloriose calcarent mundum despectu, quia dieere nimis longum, superseedeo.

Igitur episcopi positis die quadam sellulis præforibus basilice Jullani martyris conserverant, atque venerabili Nonno de verbo vita tractanti tenebant auditorium: cum ecce meretrix speciosissima niwarum Antiochiae prima, vehiculo sedens, transī amicta pallio, margaritis auroque insignito, torquem collo habens auream quam præ nimia pulchritudine seu ornamentorum splendore Margaritam cognovinarent Antiocheni. Forma illius nulla poterat illis sæculi satietas fieri, qua Sirenes voracissima miseros alliciebat et perdebat. Illam preibat et sequebatur ingenti pompa puerorum ac puerorum turba, scitis vultibus cultuque ambitioso, diversi persultans generis musicam, que ex augmentorum redolentia totum in transitu aereum perfudit. Sed impudicitiae schemata pudicus horret oculus.

CAPUT II.

Horruerunt ergo sacerdotes, suffusique verecundia averterunt oculos suos, ne viderent vanitatem. Verum altioris intellectus vir Nonnus intendebat in eam spirituali oculo, speculans, quoisque pertransisset, tunc dicit circumsidentibus: « Tantamne istius considerasti pulchritudinem, beatissimi sacerdotes? Relicentibus illis caput inter manus reclinavit, atque flexis genibus levit uberrime. Inde rursus interrogavit: « Num delectati tanta hujus non estis pulchritudine? » Illis tacentibus adjectit: « Ego utique delectatus sum valde, mibiique species ejus placent, quia istam habet præponere Deus et statuere in conspectu tremenda sedis suæ judicaturam nos et episcopatus nostros. Quid namque estimatis, quantas fecerit in cubiculo moras omni studio ad

speculum sese lavans et componens, quatenus nihil corporeæ desit pulchritudini? Quomodo omnibus placeat suis amatoribus, turpis non appareat, qui hodie sunt, crastino tollentur? Nos e contra immortalem habentes in cœlis Sponsum, donante casitatis amatoribus divitiarum præmia cœlestium, quæ æstimari non possint, non exhibemus corpora nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem; non inquam, animas castificamus nostras timore ipsius, neque exuimus concupiscentias, ornamurve sacris virtutibus, sed in pulvere jacemus vitiorum. »

Dum ea dixisset, cum diacono suo ad cellam in qua hospitatatur recessit. Illic ingressus cubiculum, jactavit se in pavimentum, facienque in terram premebat et lacrymabatur, dicens: « Domine Deus miserator et misericors, ignosce mihi, quæso, peccatori, quoniam ornatus exterior meretricis istius interius ornamentum superavit animæ meæ. Quoniam vultu suspiciam ad te? quibus justificer sermonibus in conspectu tuo? Neque enim, Dominus, cor meum occultaveri ante te, quia tu renes et corda scrutaris, nuda et aperta sunt omnia oculis tuis. Et vae misero mihi qui tuo altari astare præsumo, mysteriis me sanctis ingero, nec pulchram offero animam, qualem expetis. Illa promisit hominibus placere et fecit: ego promisi placere tibi, et mentitus sum. Nudus sum tam in cœlo quam in terra, Domine, quia peccavi tibi et mandatis tuis non obedivi. Ergo nou est spes mihi ex operibus bonis, sed spes mea tu es, tua miseratione confido salvari. »

CAPUT III.

Erat sabbatum. Cum igitur nocte secuta sacerdos quieti concessisset, jucundo per visum de futuris est commonitus oraculo. Nam sanctis mentibus divini nonnunquam se preostendunt arcani beneficia. Hymnis proinde dictis matutinalibus diaconobæc retulit: « Somnium, frater, vidi, quod perturbat me, quia nequeo illud discernere. Videbar mihi sancto astitisse altari et divina celebrare mysteria, columbaque nigra et multis involuta sordibus a sinistro exsurgens altaris cornu circumvolitatbat me, cuius ferre non possem fetoris ac sorditiae horrorem. Quam abigere dum vellem, importuna insisterebat, donec finissem catechumenorum orationem. Cum clamasset vero diaconus: Procedite, catechumi, nusquam comparuit. Verum post missarum expletionem, dum dimissem ecclesiam, egrediente me sacrario, iterum circumvolitatbat me. Quam ego manu apprehensam in aquæ concham dejeci, quæ erat penes atrium ecclesiæ, et penitus omni exulta deformitatis squatore, et in mira florem novitatis transformata, nive candidior ascendit de lavacro,

concessioque alis in altum ferebatur, donec intuentis ab oculis sublata est.

Itaque in crastinum episcopi ad majorem processere ecclesiam, salutatoque civitatis episcopo misarum celebrare Canonem. Post evangelicam lectio-
nem antistes Antiochenus laudabili Nonno portigens Evangelii codicem ad populum facere sermonem hortatus est. Qui ambone ascenso de regno Dei et sanctorum gloria, de locis poenarum atque perditorum miseria peroravit, non in persuasibili-
bus humanæ sapientiae verbis, sed in virtute spiri-
tus ac simplicitate veritatis, utpote cujas aperuerat
es Dominus, quem repleverat spiritu sapientiae
et intellectus; compunctaque sunt audientium cor-
da, fundebantur lacrymæ, dabantur gemitus.

Interea famosa peccatrix illa, cuius supra memini, quæ miserentis Dei tracta et adducta insti-
cta, qui non vult mortem peccatoris, sed ut con-
vertatur et vivat, ad poenitentiam compuncta est,
felusque edebat amariassimos. Quo enim plus pec-
catum prius delectaverit, eo plus poenitentis ani-
num postea mœror excoquit. Defæcatum vero jam
hominem letitia quoddam serenum reficit. Bona
enim conscientia nihil placidius, nihil tutius, nihil
festivius est. Aliqua interseram quæ, ut credo, su-
perflua non sint.

CAPUT IV

Frater familiaris mihi referre solitus erat, quod dum adolescentulus esset, ethnicorum sedulo libris intenderet, ac suæ negligens animæ minus curaret. Divinos. Nocte igitur quadam per soporem sibi vi-
debatur quod dies universalis instaret judicii. Ve-
niebat in nubibus così ad adjudicandum Filius hominis
cum potestate magna et maiestate, ardente ac tre-
miente horribiliter mundo. Recedebant subito e
monumentis mortuorum rediviva corpora. Justi eandore floridi rapiebantur obviam Christo in aera:
Injasti nigredine horridi fugiebant a facie illius nil
acerbius repulantes quam videre eum, quem pe-
ccatis exacerbavissent. Sed hos sæva rapiens ver-
tigo, simulque fulminum jactus impellentes cum
malignis spiritibus in chaos provolvebant tarta-
reum.

Prædictus frater parum fidens conscientiae late-
bram sibi quærebatur, dum latere tamen non posset,

A recolens illud Evangelii: *Tunc incipient dicere mon-
tibus: Cadite super nos; et collibus: Operite nos (Luc.
xxiii).* Et illud Apocalysis(vi): *Et dicent montibus et pe-
tris: Cadite super nos, et abecondite nos a facie sedentis
super thronum, et ab ira Agni, quoniam venit dies ma-
gnus iræ ipsorum, et quis poterit stare?* Expergefactus
tandem inedictibili se modo velut arboris folium
tremore agitatum in lectulo testabatur. Desique
subjiciebat, quod item in visu noctis aliquando
asperxerit Dei ac virginis Unicum in cruce pendere
vivum, qui severo se vultu respectaret. Luce speci-
onis forma præ filiis hominum vernabat inæstimabili,
de quo radius procedens cor ejusdem fra-
tris penetrabat, et mordaciore quodam affiebat
sensu. Lux etenim, quæ solet lenissima esse ac
desiderabilis bene conscientia, asperrima sentitur ac
formidabilis male conscientia.

Indicabat etiam, quid similiter una sibi noctium contigerit. Post laudes matutinas fratrum conven-
tus in crypta sanctæ Dei Genitricis psalmos ex
more pro fidelibus defunctis canebat, dum ab aliis
seorsum sedens atque obdormiens spiritum repente
sum a corpore advertit egressum. Videbat enim
et audiebat psallentes, sed magis vocibus intende-
bat strepentum toris dæmonum, qui ad judicis
eum tribunal rapere concurrerant. Cum ergo an-
gustiae illi essent iunctique: nam hinc conscientia,
illinc dæmones arguebant, toto cœpit affectu sanctam
Genitricem Christi et beatum Laurentium marty-
rem invocare. Nec mora, sensit se in corpus relabi,
sed sensim atque indulgentia quadam, ne scilicet
membrorum crates fragilis impetu relalentis eli-
derentur.

In se vero reversus horrende stupebat, dum anima
corpusque mirabiliter adhuc glutino reconciliarentur.
Nutante igitur vestigio vix ad lectulum reversus
est. Solabar quo poteram affectu ac sermone hæc
aliave plura cum lacrymis et trepidatione memo-
rante. Siquidem divina illum dicebamus clementia
corripi nec esse phantasma, imo salutis commo-
nitiora videre interdum ea per speculum et in
ænigmate, quæ procul dubio futura sunt in re. Est
enim salubre somnium, quod animæ faciat profes-
sum. Jam quæ intermissem, altero explicabuntur
libro.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

Cum didicisset Pelagia, quoniam Nonnus episco-
pus in basilica Beati maneret Juliani, per duos pue-
ros tabellum misit continentem hæc: Discipulo
Christi discipula diaboli: *Audivi, Domine mi, quod
Deus tuus de celo ad terram descenderit non pro-
pter justitiam, sed ut peccatores salvaret, et in quem*

*prospicere desiderant angeli, inter homines visus sit,
cum publicanis ac peccatoribus conversatus sit, di-
gnatione illis mira se exhibuerit colloquendo atque
convescendo. Et tu, domine meus, multam habes san-
ctitatem, carnalibus licet oculis ipsum Dominum non
videris, qui se meretrici Samaritanæ ad puteum
manifestavit, quemadmodum a Christianis didici. Si
ergo tam benigni discipulus es magistri, ne me despici-*

cias miseram atque peccatricem, sed obsecro illi A pavit. Facta est autem illi Romana mater spirituallia. Sic profecto Juxta visum viri sancti columba nigra, et multis involuta sordibus in lavacro eterni candiscata fontis est, pulchraque reviruit juventute, sicut renovatnr juventus aquilæ.

Rescripsit vero episcopus : Deus non irridetur, o mulier! quidquid intendis vel cogitas, ei manifestum est. Humilitatem meam ne tentaveris: homo enim peccator sum minimus servorum Christi. Quod si tuæ salutis desiderium habes, et me videre vis, teni, et coram coepiscopis meis me videbis: aliter videre non poteris.

Lepto mulier indiculo cursim ad basilicam venit sic ad regenerationis desiderans lavacrum, quemadmodum cervus ad fontes aquarum. Nam optabilis agrolo sanitas est: pectus compunctum veraciter ad curam tendit celeriter. Nuntiatum est Nonno episcopo, qui et cæteros episcopos evocavit: sanctoque oblata mulier conventui procidit ad pedes episcopi, penitentiamque agens dicebat cum lacrymis: « Obsecro, mi sancte, imitare Christum Dominum et movearis in me visceribus pietatis ac misericordiae, faciasque Christianam. Ego euim sum, Domine, pelagus peccatorum, ego cœnum immunitatiæ: supplico in Christo purificari. » Cui dum vix persuasisset episcopus ut surgeret, ait: « Sacris est, filia, sanctum canonibus, mercetricem non debere baptizari, nisi fidejussore dato sponderit, non se malis denno prioribus involvendam. » Ad quod iterum illa sese in terram dedit, pedesque stringens sacerdotis complexabatur, atque exemplo peccatricis evangelicæ rigabat lacrymis, tergebat capillis, fgebat oscula, multo cum super salute sua obtestans gemitu.

CAPUT II.

Moti sunt omnes tanta satisfactione, collacrymantesque penitulinem se tanti affectus nunquam vidisse testabantur. Misérunt itaque ad episcopum civitatis, et causam insinuantes, unam petierunt e diaconissis exhiberi.

Qui gavisus in Domino, misit Romanam diacopissarum primam Nonno sic remandans episcopo: « Bene, Pater honorabilis, te exspectabant opera ista. Scimus quod os Dei es dicentes: Si ejerceris pretiosum ab indigno, tanquam os meum eris. » Veniens ergo Romana invenit mulierem sacerdotis adhuc vestigiis inhærentem, monuitque dicens: « Surge, filia, ut exorcizeris. » Quæ dum surrexisset, dixit episcopus: « Confiteere peccata tua. » Et illa: « Si, inquit, sancte conscientiam cordis mei inspervero, nou inveniam vel momentum in me boni operis. Peccata vero mea sunt infinita, nec facile scitur per numerum, quod sine modo sit cumulatum. Miseratione autem Dei indulgentiam confido adipisci. »

Tum nomen edicere suum jussa: « Pelagia quidem, ait, a parentibus dicta sum; verum ob insignia ornamentorum, quibus circa ministerium ornabar diaboli, Margaritam cives denominant Antiocheni. » Dixit episcopus: « [Pelagia vocaris? — Etiam,] inquit. Tunc catechizavit eam et baptizavit, crucisque muniens signaculo Christi corpore partici-

B A pavit. Facta est autem illi Romana mater spirituallia. Sic profecto Juxta visum viri sancti columba nigra, et multis involuta sordibus in lavacro eterni candiscata fontis est, pulchraque reviruit juventute, sicut renovatnr juventus aquilæ.

Deo itaque senior gratificans dixit diacono suo: « Diem agamus festum, frater, cum angelis Dei pro salute pueræ hujus, ac præter consuetudinem vinum sumamus et oleum, quia iuuenit Deus drachmam suam, quam perdiderat, et reportavit ad gemmæ ovem, quæ perierat. Quibus latantibus ac reficiens, exaudiensbantur in aere voces quasi aliquorum violentiam patientium. Princeps ergo perditionis hæc in sanctum convicia jaculabatur: « Quidnam mecum decrepitus iste? Mea tollit, mea diripit! Jam impostoris non sustineo contumaciam. Non sufficiebat illi, quod xxv Saracenorum millia cunctosque Heliopolitas meo subduxerit regno, quod frequentes fecerit rapinas, sed magnum insuper spei meæ nunc tulit emolumenntum. O senem injuriosum! » Puellam denique his redarguebat questibus: « Eia, domina Pelagia, quid fecisti? Tu meum Judam imitaris. Ille gradu et honore procelius apostolico tradidit Dominum et Magistrum suum, sic tu quoque mihi fecisti. »

Dum horribili itaque latraret ejulatu, vir sanctus puellam commonefaciebat attentius. Quæ crucis imprimens sibi signaculum nomenque Domini invocans exsusflavit in dæmonem, et sicut deficit fumus, sic defecerunt phantasmata ejus. Nec quievit deceptor animalium. Denuo quippe instauravit tentationem. Tertia dehinc nocte ancilla Dei cum Romana in cubiculo quiescebat. Adsuicit, dormientem pulsavit, compellansque: « Quid tibi, inquit, domina Pelagia, feci? In quo contristavi, ut me dimitteres? Nonne meis opibus dictata es? Nonne auro atque argento, gemmis atque ornamentiis te insignivi pretiosis? Ostende, in quo læserim, quatenus satisfaciāt tibi, tantum ne opprobrio me facias Christianam. »

Tum illa signo crucis hostem repulit ita increpans: « Christus omnipotens qui de luis me cassibus eripuit, et ad sui agnitionem nominis vocare dignatus est, ipse tibi resistat pro me. » Ad hæc dæmon malignum infrendens evanuit.

CAPUT III.

Agnovi certe virginem, quæ virtutum lampade illustris, oleo charitatis, quod conscientiae retinebat mundo vase, prædicta, supernis se nuptiis exhibere dignam salageret. Os actioni modestum consonabat, falsiloquium vitabat omnimodis. Ea militi fatebatur, sicuti sanctæ simplicitati familiare est quædam interdum ex suis retegere secretis, dæmones se aliquoties et videre et audire objurgantes, quod immensis temere suggestionibus vel tentantis resisteret. Nec fabulor adulatoris labio: quippe jam emenso illa stadio laborum justitia accepit bracium: beata vivendi principia beatiore conclusit fine.

Vidi et fratrem probabilis vitæ, qui tumeuita

lumentibus plagiis interdum mibi membra ostenderet, a demonibus in se visibiliter quoque grassantibus, adeo contusa, ut ore sanguinem ejecaret.

Vacabat igitur Pelagia die ac nocte spiritualibus studiis priorem ignorantiam confitens cum lacrimis, et spiritu forti frenabat carnis lenocinia. Conversio est enim illa beata, quæ post poenitentiam non admittit poenitenda. Adhærbat pedibus Nonni episcopi, accipiens de doctrina sapientis, nimirum reginæ conferenda illi, quæ a finibus terræ sapientiam venit audire Salomonis. Illa regem observavit inclytum: ista Christum, vel Christi discipulum, quæ jam nihil dicens pretiosum præter salutis æternæ appetitum omnia relinquare festinabat et Christum sequi.

Denique descriptis omnibus, quæ habebat, substantia scilicet satis locuplete, posuit ante pedes viri apostolici, obsecrans ut per eum in Christi pauperes dispensaretur. Qui Ecclesiae omnia economo tradidit sub anathemate adiurans, ne quid ex his in episcopum, ne quid inferret in ecclesiam, sed totum usibus cederet indigentium. Quod et factum est fideliter, dispersumque est bene quod congregatum fuerat inale. Libertavit quoque Pelagia omnes pueros, puellasque suas, singulisque singulos porrigens aureos moniebat, ne essent sue negligentes salutis, verum religione initiantur Christiana.

CAPUT IV.

Aderat jam dies octava, quando albas haberet deponere. Et de nocte surgens vestes sacras exxit, tunicaque tricina et byrrbo induita Nonni episcopi latenter uibe discessit, Jerosolymam se contulit adorare ad sepulcrum Domini, necnon loca venerari sancta.

Inde in monte Oliveti extorta sibi mansiuncula ingressa est Christi columba, ubi libera saeculi fluctibus vacabat et videbat, quoniam suavis est Dominus. Vigilis frangebat corpus atque jejuniis, nunquam os ejus a precibus, oculi nunquam cessabant a lacrymis. Estuabat enim ac pene defaciebat anima illius ad amplexum et mystica Sponsi featinans celestis oscula. Illuminata quippe Spiritu sancto contemplationis fruebatur speculo, revolvens, quæ esset in regno cœlorum visura, quod vim patitur, quod poenitentium rapitur violentia.

Nam et secreto a quadam fratre audivi, quia cum poenitentem eum negligentius vixisse luciuque semel ipsum assiduo dijudicaret, ne in futuro judicareetur, miram percepit consolationem. Contemplabatur enim per visum sanctam Trinitatem, cuius et invocationi et laudibus attentissime insistebat in speculo perlucidissimo ultra hominis artificium effigiatam ineffabiliter, de qua vivæ lucis tres radii emicantes illum collustrabant mirifice. Fructu siquidem vera non caret poenitentia: sortitur meritum, si caveat peccatum.

Itaque dum Pelagiam lugeret Romana ignorans, quid de spirituali accidisset filia, prohibebat eam episcopus: ne cleveris, inquiens, imo gaudeas,

A quis bene sibi Pelagia providit, optimam cum Mariæ partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT V.

Decurso abhinc triennio unus diaconorum ejus orationis gratia Jerosolymam adire dispositus. Cui senior ait: « Cum, fili, votum reddideris, eunuchum quemdam, Pelagium nomine, qui vitam longo iam tempore solitariam agit, diligenter require; quia si eum videris, plurimum ædificari ex ipso poteris. » Dicebat autem de Pelagia.

Dum ergo postmodum ad sanctam Resurrectionem adorasset diaconus, requisivit de viro Dei, ac didicit quod in monte maneret Oliveti. Et ascendens humilem eo loci intuitus est cellulam ubi sub passione

B tertio Dominus oraverat. Erat brevis in pariete fenestra, per quam advenientibus sancta se exhibebat. Hanc pulsavit diaconus, aperuitque solitaria. Vidensque virum, recognovit. Ipsa vero minime ab illo recognita, quia eam aduentis sol poenitentie decoloraverat, atque virens flos juventutis aresfactum ierat. Sed erat profecto meritis jäm pulchrior quam membris, anima quam corpore candidior. Oculi quidem defossi indesinentes lacrymas, pallens atenuataque facies prætendebat infatigabiles abstinentias. Mentis sobrietatem pudica frons exprimebat. Interpres quippe interioris exterior est homo.

Interpellans itaque humiliiter: « Unde, ait, te habemus, benedicto Domini? Cum, inquit, desiderassem sanctorum hæc adire loca, tum maxime ad sepulcrum Domini adorare libuit, mandatunque dedit senex venerabilis Nonnus, ut ex ipso salutarem te, qui precatur tuis se Domino commendari orationibus. » Accepit hoc illa venerabiliter.

Post colloquium autem pronus adorans gratias egit diaconus ac recessit plurimum ædificatus. Qui regressus Jerusalem circuibat sanctorum habacula, et de conversatione Pelagii monachi bonis ubique odor spirabat. Igitur tertio post susceptum baptismum anno, felix poenitens longo Christi desiderio fatigata, multis temptationibus atque inediis probata, jam tandem diu desideratam sentiens sui obitus adesse horam, humi prostrata sed mente et oculis cœlo fixa, spiritum Deo reddidit cum gloria. Hæc

D nimur in ara poenitentiae magno cremata compunctionis igne ascendit a deserto saeculi hujus, sicut virgula sumi ex aromatibus. Carpit itaque botrum supernæ dulcedinis, quæ tulerat fasciculum myrræ, pondus videlicet mortificationis, margaritaque fulgens assumpta e pulvere mundi locatur in ædificio cœlesti.

Tertio præterea die revisens diaconus lugurium ancillæ Dei, dum neminem interius persentisceret, accessit atque consideravit, et ecce illa solo decumbebat, mortemque nullo sensu, nullo motu prætendebat. Tunc luto fenestram diligenter obsignat, et currens, quia migrasset, urbi nuntiat. Ereditur ad exsequias Patrum honorabilis cœtus cum monachorum psallentiis, et corpus loco effe-

rentes, quo lavaretur, nudaverunt. Videntes vero mulierem et artus exanimes plusquam limpidum nitere speculum, ac mirum spargere odorem, obstuquere, magnificabantque Deum, qui tam mira, tam gloria operatur etiam in sexu muliebri. De-

A nique ex tota concurrit regione multitudo magna monachorum, virginum, et populi utriusque sexus cum cercis atque lampadibus, sacrumque corpus pretioso delibutum myrrho terra mandaverunt.

PALMARIUM VIRGINALE

SEU

DE VITA ET PASSIONE SANCTÆ MARIÆ VIRGINIS CAPPADOCIS LIBRI DUO

AUCTORE REINERO.

(D. Bern. Pezios *Thesaur. Anecd.* IV, iii, 83, ex cod. ms. monasterii S. Laurentii Leod.)

PROLOGUS.

O quam delectabile est atque jucundum divinis rebus intendere animum! Quod sapit maxime fidelis anima, quæ affectu transusa in Deum sancti Spiritus meretur attactum. Nobis etiam melle dulcior haec sententia est, eo magis, quod eam a beato martyre Laurentio dicimus prolatam, cuius equidem dicta velut divini gemmæ oraculi sunt. Frater (6) etenim quidam pueris sive adolescentibus Terentium legebat. Sed scenica lectio plus obesse quam prodere auditoribus infirmis solet. Interea magister ille infirmatus est, ita ut pene desperaretur. Qui extra se per exstasim factus plura vidi et audivit memorabilia, quæ postea scriptio edidit. Beatum quoque Laurentium, quam præmisi sententiam, minaciter sibi objecisse non tacuit, redarguentem, quod ludicris sordidaretur, dum comicò uteretur. Nam censeatur parum religiosus, qui pectus vel linguam occupet nudis turpibus. Divina igitur tractare et honesta saluberrimum est. Augescit scien-

B tia, vitatur otium, proficit ad virtutes anima. Nempe quosdam legimus Patrum intexere mattas sive sportellas solitos fuisse, quarum grandes cumulos dum congressissent, quoniam, qui distraheret, non erat, igni supposito cremasse, et alias denuo factitasse ad similem redigendas sortem.

Philosophi quidem spirituales sic argumentati fuerint, otiositatem esse inimicam animæ, quam adeo insectarentur. Verum improbus ego consendorum ignarus juncorum, neque sportulis idoneus attendis, scribere saltem aliquid conabor, adolescentiamque artibus assuescere bonis, nec fornaciibus, sed codicibus dedere ingeniolum. Itaque gemino distinctum libro opusculum compositurus sum, cuius sit titulus: *Palmarium virginale*. Etenim C sancta Virgo Maria, quo agone certaverit, hoste devicto qualiter palmam adepta sit cœlicam, in eo describetur.

(6) B. Joannes monachus Leod. cuius scriptum supra dedimus.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

Virgo Maria, gente Cappadox, Cæsareæ fuit oriunda plebeis quidem, sed Christianis parentibus, quæ ab infantia divinis legibus imbuta in odore unguentorum

Christi cœcurrit indefessa. Illi se, suamque virginitatem vovit, et juxta Apostolum cogitabat, quæ Demini sunt, ut esset sancta corpore ac spiritu. Erat autem ancilla nobilis cujusdam Tertulli nomine